

Igitabo cya Yoweli n'itorero ry'Abadiventisiti b'Umunsi wa Karindwi b'i Lawodikiya - Nimero Makumyabiri n'Ebiri

Jeff Pippenger
2026-01-02

Umubare Makumyabiri n'Ibiri

Twari tugeze hagati mu ngingo enye zerekeye Isirayeli ya kera, nk'uko mu nyandiko yabanje havuzwe ibya cya gisekuru cy'"inzoka z'impiri". Muri Matayo, Yohana na Yesu bombi bita Abafarizayo n'Abasadukayo igisekuru cy'"inzoka z'impiri. Yohana ahagararira intangiriro y'igikorwa cyo kugeragezwa, kigaragazwa ubwo yigishaga ko Yesu, wagombaga kuza amukurikiye, azasukura rwose imbuga ye. Yesu yongeyeho ku gikorwa cyo kugeragezwa cya Yohana, ashiramo n'igikorwa cy'urubanza, ubwo yavugaga iby'umwamikazi w'i Sheba na Nineve. Urubanza rubaho mu gisekuru cya kane, kandi hari umutwe umwe mu rubanza wigaragaza nk'inzoka, kuko se ari Satani. Yesu yongeyeho ingingo y'uko igisekuru cya kane gishaka ikimenyetso, mu gihe ikimenyetso cyari kiboneka neza.

Muri Matayo makumyabiri na gatatu, "amagorwa" avuzwe ku Bafarisayo n'Abasadukayo ashirwa ahagaragara, kandi uburyo bwo kugeragezwa no gucirwa urubanza bwongera guhuzwa n'igisekuru cya nyuma. Igice cya makumyabiri na kabiri gitegura imiterere y'amagorwa yo mu gice cya makumyabiri na gatatu.

Abafarisayo bamaze guteranira hamwe, Yesu arababaza ati: "Kristo mumutekerezaho iki? Ni mwene nde?"

Baramubwira bati: Ni Umwana wa Dawidi.

Arababwira ati: "None se Dawidi, ayobowe n'Umwuka, amwita Umwami, avuga ati: 'Uwiteka yabwiye Umwami wanjye ati: Icara iburyo bwanjye, kugeza aho nzashyirira abanzi bawe muni y'ibirenge byawe'? Nuko rero, niba Dawidi amwita Umwami, ni gute yaba umwana we?"

Kandi nta muntu n'umwe washoboye kumusubiza n'ijambo na rimwe, kandi uhereye kuri uwo munsi nta muntu n'umwe wongeye gutinyuka kumubaza ibindi bibazo. Matayo 22:41-46.

Igihe urugi rwari rumaze gukingirwa kugira ngo hatazongera kubaho ukundi guhura, Yesu ahita atangaza amagorwa umunani mu gice gikurikira. Mu murongo wa cumi na gatatu, iryo gorwa rirebana no gukinga inzugi z'ubwami bwo mu ijuru. Ni mu nzugi zo mu Ijuru ni ho imvura y'itumba isukwa. Ayo magorwa umunani arebana n'abavuga ko bafungura urugi rudashobora gufungurwa n'umuntu uwo ari we wese kandi bagakinga urugi rudashobora gukingwa n'umuntu uwo ari we wese. Mu iyerekwa, Mushiki wacu White yeretswe abatarakurikiye Kristo mu Ahera Cyane boherezaga amasengesho yabo ahera h'ubusa, aho Satani, yihinduraga nk'aho ari Kristo, yabayoboraga kubizera ko byose byari bimeze neza. Bari bongeye gufungura Ahera, maze bakinga

Ahera Cyane.

“Benshi barebana ubwoba inzira Abayuda bayiciyemo banga Kristo kandi bamubamba; kandi iyo basoma amateka y’ukuntu yakorewe isoni n’ihohoterwa biteye isoni, bibwira ko bamukunda, kandi ko batari kumwihakana nk’uko Petero yamwihakanye, cyangwa ngo bamubambe nk’uko Abayuda babigenje. Ariko Imana isoma imitima y’abantu bose, yazanye urwo rukundo bakomezaga kuvuga ko bumva bakunda Yesu ngo rugeragezwe. Ijuru ryose ryakurikiranye rifite amatsiko akomeye cyane ukuntu ubutumwa bwa marayika wa mbere bwakiriwe. Ariko benshi bavugaga ko bakunda Yesu, kandi bakarira iyo basomaga inkuru y’umusaraba, bashinyaguye inkuru nziza y’ukuza kwe. Aho kwakirana ubutumwa n’ibyishimo, batangaje ko ari ubuyobe. Bangaga abakundaga ukuboneka kwe kandi babirukanye mu matorero. Abanze ubutumwa bwa mbere ntibashoboraga kugirirwa umumaro n’ubwa kabiri; kandi na none ntibagiriwe umumaro n’ugutaka kwa nijoro rya saa sita z’ijoro, kwagombaga kubategurira kwinjirana na Yesu ku bwo kwizera ahera cyane h’urusengeru rwo mu ijuru. Kandi kubera ko banze ubwo butumwa bubiri bwa mbere, bashejeje ubwenge bwabo umwijima ku buryo batagishobora kubona umucyo uri mu butumwa bwa marayika wa gatatu, bugaragaza inzira yinjira ahera cyane. Nabonye ko nk’uko Abayuda babambye Yesu, ni ko amatorero asanzwe yarambambye ubu butumwa; ni cyo gituma badafite kumenya inzira ijya ahera cyane, kandi ntibashobora kugirirwa umumaro no kwinginga kwa Yesu ahongaho. Nk’Abayuda batambaga ibitambo byabo bitagira umumaro, batanga amasengesho yabo atagira umumaro bayerekeza ku cyumba Yesu yavuyemo; kandi Satani, anezerewe n’ubwo buriganya, yihindura nk’ufite ishusho y’idini, maze akayobora ibitekerezo by’aba biyita Abakristo abishyira kuri we ubwe, akoresha imbaraga ze, ibimenyetso bye n’ibitangaza by’ibinyoma, kugira ngo abakomeze mu mutego we.” Early Writings, 258–261.

Umurongo wa cumi na kane ni ishyano ry’abarya amazu y’abapfakazi kandi bagasenga amasengesho maremare. Ishyano ryo mu murongo wa cumi na gatanu ni iryo guhindura abo bihinduriye kuba abana b’ikuzimu incuro ebyiri kurusha uko bo bari bameze. Mu mirongo ya cumi na gatandatu kugeza kuri makumyabiri na kabiri, abanyabyaha barahirira ku rusengeru.

“Aya si amagambo ya Mushiki wa White, ahubwo ni amagambo y’Umwami, kandi intumwa Ye yayampaye ngo nyabahe. Imana ibahamagarira kutagikora mu buryo buhanganye na Yo. Hatanzwe amabwiriza menshi yerekeye abantu biyita Abakristo mu gihe bagaragaza imico ya Satani, bakarwanya mu mwuka, mu magambo no mu bikorwa ugutera imbere k’ukuri, kandi koko bakurikira inzira Satani abayoboramo. Mu kunangira kw’imitima yabo bifatiye ububasha butari ubwabo na mba, kandi badakwiriye gukoresha. Ni ko Mwigisha mukuru avuga ati: ‘Nzahindura, nzahindura, nzahindura.’ Abantu bavuga i Battle Creek bati: ‘Urusengeru rw’Uwiteka, urusengeru rw’Uwiteka ni twe’; nyamara bakoresha umuriro usanzwe. Imitima yabo ntoroshywa kandi nticishwa bugufi n’ubuntu bw’Imana.” Manuscript Releases, volume 13, 222.

Mu murongo wa makumyabiri na gatatu n’uwa makumyabiri na kane, ishyano rivugwa ku bwo kwirengagiza ubutabera, imbabazi no kuba indahemuka. Imirongo ya makumyabiri na gatanu n’uwa makumyabiri na gatandatu ivuga iby’ukwiyerurutsa koza inyuma y’igikombe, ariko atari imbere yacyo.

“ ‘Dufite ubu butunzi,’ intumwa yakomeje ivuga, ‘mu nzabya z’ibumba, kugira ngo ubudasanzwe bw’imbaraga bube ubw’Imana, butaba ubwacu.’ Imana yashoboraga kwamamaza ukuri kwayo ikoresheje abamarayika batagira icyaha, ariko si ko umugambi wayo uteye. Ihitamo abantu, ari bo bantu bagoswe n’intege nke, kugira ngo babe ibikoresho mu gusohozza imigambi yayo. Ubu butunzi bw’igicro kitagereranywa bushyirwa mu nzabya z’ibumba. Binyuze mu bantu ni ho imigisha yayo igomba kugezwa ku isi. Binyuze muri bo ni ho ubwiza bwayo bugomba kurasira mu mwijima w’icyaha.” Ibyakozwe n’Intumwa, 330.

Hanyuma imirongo ya makumyabiri n’irindwi n’iya makumyabiri n’umunani iranga abanyabyaha nk’imva zisizwe ingwa, ihuza n’inkuru ya Shebuna yo muri Yesaya igice cya makumyabiri na kabiri, aho Shebuna yishyiraga hejuru mu mva itangaje yarimo yiyubakira, ariko atari kuzayishyingurwamo na rimwe, kuko Imana yari igiye kumuvana mu kanwa kayo ikamujugunya mu gihugu cya kure. icyo gihugu cya kure gishushanywa n’imva y’umuhanuzi w’ibinyoma w’i Beteli, ari we wayoboye umuhanuzi utumviye kugeza ashyinguwe muri iyo mva imwe. Hanyuma ishyano rya munani riravuga riti:

Mubabarire, mwa banditsi n’Abafarisayo, ndyarya mwe! Kuko mwubaka imva z’abahanuzi kandi mugashariza inzibutso z’abakirantsi, maze mukavuga muti: Iyo tuba twarabayeho mu minsi ya ba sogokuruza, ntitwari kwifatanya na bo mu maraso y’abahanuzi. Ni cyo gituma ubwanyu mwihamya ko muri abana b’abishe abahanuzi. Nuko nimusohoze igipimo cya ba sogokuruza banyu.

Mwebwe nzoka mwe, mwebwe rubyaro rw’impiri, ni gute mwashobora kurokoka igihano cy’umuriro utazima?

Ni cyo gituma, dore, mboherereza abahanuzi, n’abanyabwenge, n’abanditsi; kandi bamwe muri bo muzabica, mubabambe; abandi bamwe muzabakubitira mu masinagogi yanyu, mubarenganye mubakurikize mubakura mu mudugudu ujya mu wundi: kugira ngo amaraso yose y’abakirantsi yamenwe ku isi aze abagirweho, uherye ku maraso ya Abeli umukirantsi kugeza ku maraso ya Zakariya mwene Barakiya, uwo mwiciye hagati y’urusengero n’igicaniro.

Ni ukuri ndababwira yuko ibyo byose bizagera kuri iki gihe cy’abantu. Matayo 23:29–36.

Inzoka, ari bo rubyaro rw’impiri, ni bo bacirwaho urubanza muri uwo murongo. Muri uwo murongo, urubanza ntirushingira ku buhamya bw’umwamikazi w’i Sheba n’ubw’i Nineveh, ahubwo rushingira ku maraso ya Abeli kugeza kuri Zakariya. Urubyaro rwa kane, ari rwo mpiri, rucirwaho urubanza n’abahamya babiri baturutse mu mateka yo hanze ya Isirayeli ya kera n’abahamya babiri baturutse mu mateka yo imbere ya Isirayeli ya kera. Luka igice cya gatatu ni cyo cya nyuma mu byerekezo bine bivuga impiri z’urubyaro rwa kane kandi rwa nyuma, kandi ni uguhuza gusa na Matayo igice cya gatatu. Ibyerekezo bine bigaragaza yuko mu rubanza rwa nyuma rw’inzu y’Imana, mu gihe cy’urubyaro rwa kane, itsinda rimwe rizahishura imico yaryo nk’abahungu n’abakobwa ba Satani, naho irindi tsinda nk’abahungu n’abakobwa b’Imana. Igikorwa cyo kugeragezwa gitangiza itandukaniro gitangira igihe intumwa itegura inzira y’Umugabuzi w’Isezerano izamuriye ijwi ryayo mu butayu.

Mu ihuzwa ryera ry'Ibyanditswe, amazina si ibimenyetso byonyine, ahubwo ni ubuhanuzi bwongorerwa—indirimbo za kabiri ziririmbirwa muni y'ubuso bw'amateka, zigaragaza umutima w'agakiza. Iyo ibisobanuro by'abakomoka kuri Adamu kugeza kuri Nowa bitondetswe bikagirwa interuro, bitanga ubutumwa buhuje n'amateka ahagarariwe n'icyo gisekuru. Adamu bisobanura "umuntu," kandi Seti bisobanura "washyizweho." Enoshi bisobanura "upfa" (ugengwa n'urupfu), kandi Kenani bisobanura "agahinda." Binyuze mu "ishimwe/umugisha w'Imana" (Mahalaleli), Ijuru ryari "kuzamanuka" (Yaredi). Ijuru ryamanutse ari "uweguriwe cyangwa wasizwe" (Enoki), watangaje ubutumwa bw'urubanza anyuze ku muhungu we Metusela ("napfa, bizoherezwa"). Urupfu rwe rwari kuba indunduro y'isukwa "rikomeye" rya Mwuka Wera, rihagarariwe na Lameki (umwuka) wifatanyije na Metusela nk'uko Gutaka kwa Saa Sita z'Ijoro kwifatanyije n'umumarayika wa kabiri. Metusela yari umumarayika wa kabiri, kandi Lameki akaba Gutaka kwa Saa Sita z'Ijoro kwageze ku ndunduro yako mu mwuzure wa Nowa.

Mu buryo burushijeho kunonosorwa, ayo mazina atangaza ati: "Umuntu yashyiriweho kuba uwupfa, urebwa n'agahinda n'urupfu, bitewe na Adamu wa mbere; ariko binyuze ku mugisha w'Imana, Kristo yitanze ubwe kugira ngo amanuke aze, atangaza urubanza binyuze mu rupfu rwe rwo ku musaraba, rwakurikiwe no gusukwa gukomeye kwa Mwuka Wera."

Aya mazina icumi ahinnye ubutumwa bwiza, kandi icyarimwe agakurikirana amateka y'isi uhereye ku iremwa kugeza ku mvura y'itumba rya nyuma, ageza ku Mugaruko wa Kabiri. Iki kimenyetso gihishwe muri ayo mazina gifite icyo gihwanye na cyo mu Ibyahishuwe. Itangiriro ritanga urutonde rw'isekuruza rwa Alufa, naho 144,000 bo mu Ibyahishuwe 7 bakerekana isohozwa rya Omega mu basigaye bashyizweho ikimenyetso.

Yuda bisobanura "ishimwe," Rubeni bisobanura "dore, umwana," Gadi bisobanura "amahirwe meza/ingabo," Asheri bisobanura "unezerewe/uhiriwe," kandi Nafutali bisobanura "guhata." Manase bisobanura "gutuma hibagirana," Simeyoni bisobanura "kumva," Lewi bisobanura "kwifatanya/gufatanwa," Isakari bisobanura "ingororano," Zabuloni bisobanura "icyubahiro/guturamo," Yozefu bisobanura "kwiyoungera," kandi Benyamini bisobanura "umwana w'ukuboko kw'iburyo."

Abakurikira Intare yo mu muryango wa Yuda ni abana b'Imana, bahiriwe n'umugisha mwiza uko banyura mu nzira yo kugeragezwa yo gukirana n'Imana nk'uko Yakobo yabigenje. Binyuze muri urwo rugamba, ibyaha byabo byibagirana mu gikorwa cyo kwezwa gituruka ku kumva Ijambo ry'Imana, ari na byo bibahuza na Kristo mu isezerano ry'umubano. Ingororano yabo ni uguturana na Kristo mu cyubahiro ku ntebe ye y'ubwami, bicaye mu ijuru, ubwo Imana ibakoresha kwagura ubwami bwayo—ihamagara cya kivunge kinini ngo gisohoke i Babuloni nk'abana b'ukuboko kwayo kw'iburyo.

Abahungu batandatu ba Leya ni Rubeni, Yuda, Simeyoni, Lewi, Isakari na Zebuluni. Umuja we Zilipa, izina rye risobanura "igitonyanga gifite impumuro nziza," yabyaye abahungu babiri—Gadi na Asheri. Abahungu babiri ba Rasheli ni Yozefu na Benyamini. Umuja wa Rasheli, Bilha, risobanura "gukunda isoni cyangwa kugira ubwoba," kandi abahungu be ni Dani na Nafutali. Mu buryo bw'ubuhanuzi, ibisekuru bikomoka kuri aba bitanga imirongo myinshi yo kwitonderwa.

Bitandukanye n'alufa n'ibisekuru icumi bivugwa mu Itangiriro igice cya gatanu, omega ifite abazakomokaho cumi na babiri, ifite n'impinduragaciro zayo bwite zihariye z'ubuhanuzi. Mu bihumbi ijana na mirongo ine na bine, Dani ntavugwa, kandi Manase yasimbuye murumuna we Efurayimu.

Igisekuru cy'itangiriro cya Genesis gihura neza n'igisekuru cy'iherezo cya Ibyahishuwe, kuko Genesis iranga umurimo wa Kristo w'ubumana mu gakiza, kandi Ibyahishuwe bikaranga abuzuriza mu buryo butunganye isezerano n'ubuhanuzi nyirizina byatangajwe muri ubwo buhanuzi bwa alpha, mu isohozwa rya omega ry'ubwo buhanuzi bwa alpha.

Gushyira mu bikorwa iyi mirongo yombi akenshi bikorwa n'abahanga mu bya tewolojiya, ariko ntibibaho na rimwe mu buryo bw'icyerekezo cy'uburyo bw'umurongo ku wundi murongo. Izo nkomoko zombi z'urubyaro zo mu Itangiriro n'Ibyahishuwe zitanga abagabo babiri bo guhamya ko Imana ivuga ku rwego rwa kabiri. Ururimi rumwe ni ubuhamya bwanditswe nk'uko bwanditswe, kandi undi murongo wa kabiri uri muri ubwo buhamya ushyirwa ahagaragara ku rwego rw'ikigereranyo. Abahanga mu bya tewolojiya ubusanzwe ntibarenga ku byo babona ku buso byerekeye ubutumwa butangwa binyuze mu busobanuro bw'amazina yo mu Itangiriro n'Ibyahishuwe. Ibyo babona babifata nk'ibintu bishya byihariye bivuga cyane ku bwenge bwabo bwa kimuntu, nk'uko bigaragazwa n'ubushobozi bwabo bw'uburyarya bwo kubona imvugoshusho iri mu busobanuro bw'amazina. Nta na rimwe babona ubutumwa bugaragazwa mu bahungu cumi na babiri ba Ishimayeli. Ntibabona neza inkomoko z'urubyaro rwa Yesu muri Matayo na Luka. Ntibabona inkomoko z'urubyaro rw'abami barindwi ba nyuma b'u Buyuda, n'abami barindwi ba nyuma ba Isirayeli, abami barindwi ba mbere b'u Buyuda cyangwa abami barindwi ba mbere ba Isirayeli.

Iyo mvuze ko batabona, mba nshaka kuvuga yuko uramutse ubajije Google niba hari inyigisho zivuga kuri izi nkomoko z'abasekuru, igisubizo cyaba "yego" ku byerekeye ab'uwukomoka kuri Adamu kugeza kuri Nowa bo mu Itangiriro, kandi "yego" no ku bihumbi ijana na mirongo ine na bine. Ariko se bakoresha urubyaro rw'abakomoka kuri Abramu icumi bo mu Itangiriro igice cya cumi na kimwe muri ubwo buryo? Oya. Ese bakoresha inkomoko ya Kayini n'inkomoko ya Seti? Yego, ariko iri kure cyane y'ubusobanuro nyakuri, ku buryo bimeze nk'aho bari ku yindi ngingo rwose. Nta gushidikanya ko bavuga no ku nkomoko za Kristo ziri muri Matayo na Luka, ariko na bwo bongeye guhusha intego ku rugero rukabije. Murabaza muti, kuki ibyo bifite akamaro? Ni uko nshaka gutanga incamake y'iyi mirongo y'ubuhanuzi y'inkomoko z'abasekuru, kandi nshaka kugaragaza neza uherye mbere na mbere ko ndimo kugerageza kumenya insobanuro y'igisekuru cya kane nk'ikimenyetso cy'ubuhanuzi bwo muri Bibiliya. Incamake y'izi nkomoko z'abasekuru izafasha muri urwo rwego, ariko byaba uburangare ku ruhande rw'umuntu uwo ari we wese, aramutse atekereje ko iyi ncamake yoroheje y'ibi bintu bigiye gukurikiraho, ari byo byose bishoboka gusobanukirwa kuri iyi mirongo y'inkomoko z'abasekuru.

Nyuma y'urutonde rw'abakomoka kuri Adamu kugeza kuri Nowa, dusanga imirongo ibiri y'urutonde rw'abakomoka mu bice bya kane n'ibya gatanu byo mu Itangiriro. Iyo mirongo yombi ihagarariwe n'abakomoka kuri Kayini n'abakomoka kuri Seti. Bitandukanye n'urutonde rw'abakomoka kuri Adamu kugeza kuri Nowa rwagaragazaga abakomoka icumi, umurongo wa

Seti n'uwa Kayini byombi byerekana abakomoka umunani. Ni yo mpamvu bigomba gufatwa nk'ibihe bibiri bya kane. Seti na Kayini ni ibimenyetso by'isezerano, kandi Kayini ahagarariye abavugwa muri Yesaya makumyabiri n'umunani na makumyabiri n'icyenda, bagirana isezerano ry'urupfu, rigomba guteshwa agaciro n'icyorezo cyuzuye. Abo ni bo bubaka amazu yabo ku musenyi. Abubaka ku Rutare bagirana isezerano ry'ubugingo, nk'uko bigaragazwa muri 1 Petero, igice cya kabiri, nk'abamaze gusogongera bakamenya yuko Umwami ari mwiza, kandi ni bo "urubyaro rwatoranijwe." "Benshi" bubaka ku musenyi, ariko "bake" ni bo batoranywa.

Urubyaro rwa Kayini ni nk'inanga y'ubwigomeke mu mwumvikanire w'amazina, kuko ayo mazina ahagarariye ikuzo ry'umuntu ridafite umumaro, riganisha ku kuzerera kudafite intego, nyuma yo gukubitwa n'ijuru. Nirwiringagiza umuburo, urubyaro rwa Kayini rwiemerera ubumana bw'ibinyoma, bwambaye umwambaro w'ububasha bwo kwihorera bw'umuntu, buhagarariwe n'ubugeni bw'ikiremhamuntu, bubumba umuco w'icyuma; mwiza, ariko wuzuye urugomo kandi utabyara ibyiringiro. Iryo jambo rya nyuma ni incamake y'ubutumwa buri mu bisekuru umunani bya Kayini bukomoka ku mazina.

Umurongo wa Seti usubiza umurongo wa Kayini n'ubuntu. Mu ntege nke ya kimuntu yashyiriweho abantu, abambaza Imana bazahindurirwa agahinda kabo gahinduke ishimwe, igihe ijuru rizamanuka. Bagenda mu budahemuka mu nzira izamuka igana ku bwiza, mu gihe cy'igeragezwa, kugeza ku gutaka bati "ibyiringiro," bikazana uburuhukiro, biciye mu mazi y'agakiza. Iyo nteruro ya nyuma ni incamake y'ubutumwa buri mu bisekuru umunani bya Seti bukomoka ku mazina.

Impamvu yo kugabanya ibisekuru umunani mo amatsinda abiri y'ibisekuru bine ishingwa ku ntambwe ya mbere y'isezerano, igihe ubuhanuzi bw'uburetwa bwo muri Egiputa bugaragazwa ko ari imyaka 400 kandi nanone ko iyo myaka 400 yari kuzarangirira mu gisekuru cya kane. Iyo ubuhamya bwa Pawulo bwinjijwe mu buhanuzi bw'isezerano rya alpha, butanga ibihe bibiri by'imyaka 215, buri gihe kigizwe n'ibisekuru bine. Ibyo bisekuru umunani, mu myaka 430, byerekana ibihe bibiri by'imyaka 215. Igihe cya mbere kigereranywa na Farawo mwiza wari uzi Yosefu. Nyuma y'imyaka 215, habayeho Farawo mushya, utari uzi Yosefu. Hanyuma hatangira irindi tsinda ry'ibisekuru bine.

Ibisekuru umunani bigabanyijemo ibihe bibiri bingana, buri kimwe kikagaragazwa mu buryo busobanutse nk'igihe cyacyo kigizwe n'ibisekuru bine, bishyigikira gushyira mu buryo bumwe n'ibisekuru umunani bya Kayini n'ibya Seti. Iyo iyo nshyirahamwe ikozwe, usanga ibisekuru umunani bya Seti bihuzwa n'ibisekuru umunani bya Kayini. Kayini ashushanya abenshi bahabwa ikimenyetso cy'inyamaswa, naho Seti agashushanya bake bahabwa ikimenyetso cy'Imana. Kayini ni ikimenyetso cy'ubumuntu, naho Seti akaba ikimenyetso cy'ubumuntu buhujwe n'Ubumana mu rwego rw'isezerano rya Nowa, mu gihe umurongo wa Yosefu na Mose wo uri mu rwego rw'isezerano rya Aburahamu.

Hanyuma mu gice cya cumi na kimwe, urutonde rw'isekuru ry'ubwoko bwatoranijwe rugaragazwa n'amazina icumi kuva kuri Shemu kugera kuri Aburamu. Igice cya cumi na kimwe ni inkuru y'umunara wa Babeli, ariko kandi ni n'urutonde rw'isekuru ry'ubwoko bwatoranijwe, nk'uko

bugereranywa na Aburahamu. Igice cya cumi na kimwe gitangiza ubwoko bwatoranijwe bwagombaga kwinjira mu isezerano ry'ubwoko butatu n'Imana. Intambwe ya gatatu kandi ya nyuma yari igitambo cya Isaka mu gice cya makumyabiri na kabiri. Igice "cya cumi na kimwe" ni intangiriro ya alufa kandi igice "cya makumyabiri na kabiri" ni iherezo rya omega. Ukwizera gusabwa kugira ngo umuntu yumve ijwi ry'Imana mu busobanuro bw'amazina, ntigutandukanye n'ukwizera gusabwa kugira ngo yumve ijwi ryayo mu mibare y'Ijambo ryayo. Uburyo bwo gukoresha urutonde rw'isekuru butitabwaho n'abanyatewolojiya, ni urutonde rw'isekuru rya Ishimayeli, ikimenyetso cya Isilamu.

Kandi aya ni yo mazina y'abahungu ba Ishimayeli, hakurikijwe amazina yabo nk'uko ibisekuru byabo byari biri: imfura ya Ishimayeli ni Nebayoti; na Kedari, na Adibeyeli, na Mibusamu, na Mishima, na Duma, na Masa, Hadari, na Tema, Yeturi, Nafishi, na Kedema. Abo ni bo bahungu ba Ishimayeli, kandi ayo ni yo mazina yabo, hakurikijwe imidugudu yabo n'ibigo byabo bikomeye; abatware cumi na babiri hakurikijwe amahanga yabo. Itangiriro 25:13–16.

Iyo ibisobanuro by'aya mazina cumi n'abiri bishyizwe hamwe mu nteruro, bisomwa gutya: "Mu buryo bw'ubuhanuzi, abakomoka kuri Ishimayeli ni ubwoko bwera imbuto, bw'abirabura, kandi buzwiho kuba abarwanyi, ariko mu mateka no mu buhanuzi bwagiriwe agahinda ku wa 11 Kanama 1840, hanyuma nyuma yaho ku wa 11 Nzeri 2001. Mu mateka ya Bibiliya bitwa abana b'iburasirazuba. Bakomotse muri Arabiya, aho ibirungo bihumura neza byakoreshwaga mu mirimo y'urusengero rw'Abaheburayo bikurira. Ijambo "abicanyi rwihishwa" rikomoka mu mateka y'Ubuyisilamu kandi rishushanya urupfu ruzanwa mu ituze. Mu gihe cy'Intambara z'Umusaraba, Ubuyisilamu bwakingiye, bugota kandi bugotesha i Burayi Gatolika, ariko ukwifata kwabwo kwakurikiyeho kwaranzwe no kugera kw'uguhumurizwa ko mu 1840 kugeza mu 1844, kandi no kuva ku wa 11 Nzeri kugeza ku ihungabana ry'itegeko ryo ku Cyumweru. Ibisobanuro by'amazina cumi n'abiri y'abahungu ba Ishimayeli byose bigaragarira muri iyo nteruro ibanza binyuze mu nyuguti zatsindagirijwe."

Amazina cumi n'abiri y'umuryango wa Ishimayeli agereranya cumi na gatatu, iyo ushyize Ishimayeli kuri urwo rutonde. Cumi na gatatu ni umubare w'ikimenyetso wa "kwigomeka," ari na byo Hagara yakoze, bituma Aburahamu yemera ko Hagara na Ishimayeli birukanwa. Pawulo akoresha icyo gikorwa gusobanura ukwirukanwa kwa Isirayeli ya kera nk'ubwoko bw'isezerano ry'Imana, mu gihe kimwe n'aho Yashyiragaho isezerano n'umugeni We wa Gikristo.

Kuko byanditswe ngo Aburahamu yari afite abahungu babiri, umwe yabyawe n'umucakara w'umugore, undi abyarwa n'umugore w'umudendezo. Ariko uwabyawe n'umucakara w'umugore yavutse ku bw'umubiri; naho uwabyawe n'umugore w'umudendezo avuka ku bw'isezerano. Ibyo bifite igisobanuro cy'ikigereranyo, kuko abo bagore bagereranya amasezerano abiri; rimwe ryo ku musozi wa Sinayi, ribyarira uburetwa, ni ryo Hagari. Kuko uwo Hagari ni umusozi wa Sinayi wo muri Arabiya, kandi ahwanye na Yerusalemu y'ubu, kuko iri mu bubata hamwe n'abana bayo. Ariko Yerusalemu yo mu ijuru irafite umudendezo, kandi ni yo nyina wa twese. Kuko byanditswe ngo: Nezerwa, wa ngumba we utabyara; turagara urangurure, wowe utarira ibise; kuko uwasigaye wenyine afite abana benshi kuruta

ufite umugabo. Noneho bene Data, nk'uko Isaka yari ari, natwe turi abana b'isezerano. Ariko nk'uko icyo gihe uwabyawe ku bw'umubiri yarenganyaga uwabyawe ku bw'Umwuka, ni ko na none bimeze ubu. Nyamara se Ibyanditswe bivuga iki? "Birukana umucakara w'umugore n'umuhungu we; kuko umuhungu w'umucakara w'umugore atazungukana umurage n'umuhungu w'umugore w'umudendezo." Nuko rero, bene Data, ntituri abana b'umucakara w'umugore, ahubwo turi ab'umudendezo. Abagalatiya 4:22–31.

Ishimayeli ni ikimenyetso cy'Isilamu, kandi Hagari, nyina wa Ishimayeli, ni ikimenyetso cy'itorero ry'isezerano ry'urupfu. Isaka ni ikimenyetso cy'Ubukristo, kandi Sara ni ikimenyetso cy'itorero ry'isezerano ry'ubugingo. Ni cyo gituma Ishimayeli yabyaye abahungu cumi na babiri, kuko cumi na babiri ari ikimenyetso cy'ubwoko bw'Imana bw'isezerano, kandi Isilamu ni ikinyoma gisa n'ubwoko bw'Imana bw'isezerano.

Hari ibisekuru bibiri bya Kristo biri mu Mavanjiri. Kimwe kiri muri Matayo, ikindi kikaba muri Luka.

Yakobo abyara Yosefu, umugabo wa Mariya, ari we wavuyemo Yesu, witwa Kristo. Nuko ibisekuru byose uherye kuri Aburhamu ukageza kuri Dawidi ni ibisekuru cumi na bine; kandi uherye kuri Dawidi ukageza ku kwimurirwa i Babuloni ni ibisekuru cumi na bine; kandi uherye ku kwimurirwa i Babuloni ukageza kuri Kristo ni ibisekuru cumi na bine. Uku ni ko kuvuka kwa Yesu Kristo kwabaye: Nyina Mariya amaze gukobwa na Yosefu, batarabana, basanga atwite inda yo ku Mwuka Wera. Matayo 1:16–18.

Igisekuru cya Matayo kigaragaza ibihe bitatu bingana bya cumi na bine, byuzuzanya bikaba igihe kimwe cya mirongo ine n'ibiri. Kristo ni omega y'amateka y'isezerano mu isano afitanye na Mose nk'alpha y'amateka y'isezerano. Mose ahanura ko Kristo yari kuzaba "ameze nka we." Mose yagize ibihe bitatu bya mirongo ine mu buzima bwe bw'imyaka ijana na makumyabiri. Buri gihe cy'imyaka mirongo ine cyo mu buzima bwa Mose, iyo gishyizweho umurongo ku wundi, gisozwa i Kadashi, ikimenyetso cya 1863 n'itegeko ryo ku Cyumweru. Ibihe bitatu bya Kristo birangirira kuri Dawidi, ku bunyage bw'i Babuloni no kuri Kristo wemeza isezerano n'amaraso ye ku musaraba. Dawidi ahagarariye kuzamurwa kw'itorero rinesha ku itegeko ryo ku Cyumweru, kandi umurongo wa kabiri ugaragaza abagenzi b'abapfapfa bajyanwa i Babuloni, ku itegeko ryo ku Cyumweru. Igihe cya gatatu kirangirira ku musaraba, na byo bikaba byongera gushushanya itegeko ryo ku Cyumweru aho Kristo yemeza isezerano rya Aburhamu n'abihumbi ijana na mirongo ine na bine, n'isezerano rya Nowa n'imbaga y'abantu benshi.

Icyo umuntu ashobora gusobanukirwa iyo iyi mirongo ibiri ishyizwe imwe hejuru y'iyindi kiratangaje. Imyaka ijana na makumyabiri ya Mose ifitanye isano n'imyaka 120 ya Nowa, kandi ibisekuru mirongo ine na bibiri bya Kristo bifitanye isano n'uko antikristo azategeka mu mezi mirongo ine n'abiri y'ikigereranyo mu gihe cy'itegeko ryo ku cyumweru.

Nuko Uwiteka aravuga ati: Umwuka wanjye ntazahora ahanganye n'umuntu, kuko na we ari umubiri; ariko iminsi ye izaba imyaka ijana na makumyabiri. Itangiriro 6:3.

Hamwe n'urutonde rw'abasekuruza rwa Matayo, rushimangira isezerano rya Aburhamu, urutonde rw'abasekuruza ba Kristo nk'uko rwagaragajwe na Luka rusubira inyuma rukagera ku irema, bityo

rugashimangira isezerano ry'ubugingo Adamu yishe muri Edeni. Urutonde rwa Luka rutangirana na Yesu, rukagenda rusubira inyuma mu rubyaro rwe rwose rukagera kuri Adamu, uvugwa ko ari umwana w'Imana. Uwo murongo urangirira kuri Adamu wa kabiri utunganye, kandi ugatangirira kuri Adamu wa mbere utunganye. Uhereye kuri Adamu wa mbere ukagera kuri Adamu wa kabiri herekanwa nk'ibisekuruza mirongo irindwi na birindwi.

Urutonde rw'ibisekuru ruri mu Byanditswe rugereranya imirongo y'ukuri. Ubu tumaze kugaragaza myinshi irenze kure abahamya ba ngombwa basabwa kugira ngo ukuri gushyirweho. Imirongo y'urutonde rw'ibisekuru ikubiyemo ijwi ry'isohozwa ry'ibyabaye mu mateka n'iry'ibyanuwe bizasohora mu gihe kizaza, kandi ikubiyemo n'ijwi rya Palmoni, wa Mubaruramibanga w'ibitangaza, kuko ibanga ry'imibare ryashyizwe muri iyo mirongo ritanga ijwi rya kabiri. Ayo majwi yombi yumvikanana n'irindi jwi rya gatatu, ari ryo jwi ry'Umuhanga w'Ururimi w'Igitangaza, waremye kandi ugenga byose, harimo n'amazina y'abantu, ay'ahantu n'ay'ibintu.

Igihe Yohana yahindukiraga kugira ngo arebe ijwi ryari inyuma ye, ryari rimeze nk'ijwi ry'amazi menshi; kandi igihe Daniyeli yabonaga iryo yerekwa nk'iryo, ijwi Rye ryari ijwi ry'imbaga nyamwinshi. Ubutumwa bugaragara bw'Ibyanditswe, kimwe n'amazina aboneka hamwe n'ubutumwa, kandi n'imibare iri mu butumwa na yo, ni amajwi atatu mu gice kimwe. Iyo ufashe umurongo ufite ayo majwi atatu ukawushyira hejuru y'umurongo ugereranywa na wo, ayo majwi atatu ahinduka amajwi menshi.

Nuko ijwi riva kuri ya ntebe y'ubwami, rivuga riti: Nimusingize Imana yacu, mwa bagaragu bayo mwese, namwe muyubaha, aboroheje n'abakomeye. Nuko numva ijwi rimeze nk'iry'abantu benshi cyane, kandi nk'iry'amazi menshi, kandi nk'iry'inkuba zikomeye, rivuga riti: Haleluya, kuko Umwami Imana Ishoborabyose ari we utegeka. Ibyahishuwe 19:5, 6.

Bimwe mu byiciro by'ingenzi by'inkomoko y'abakomoka ku bandi biboneka mu bami ba Isirayeli. Abami ba mbere barindwi ba Isirayeli, ubwami bw'amajyaruguru, basorezwa kuri Ahabu, Yezebeli na Eliya, bityo bakaba bagereranya itegeko ryo ku Cyumweru. Umurongo w'abami barindwi ba nyuma b'imiryango yo mu majyaruguru utangirira ku itegeko ryo ku Cyumweru kandi ugasozwa no gusozwa kw'igihe cy'igeragezwa cy'umuntu, igihe Mikayeli azahaguruka muri Daniyeli 12. Abami ba mbere barindwi ba Yuda bagaragaza amateka ahera ku itegeko ryo ku Cyumweru kugeza igihe Mikayeli ahagurukiye, kandi abami barindwi ba nyuma bagaragaza amateka ayobora ku itegeko ryo ku Cyumweru. Imirongo ibiri y'inkomoko y'abakomoka ku bandi, yombi ifite amateka ya alufa n'amateka ya omega. Amateka ya alufa ni igihe kuva ku wa 9/11 kugeza ku itegeko ryo ku Cyumweru, kandi igihe cya omega ni kuva ku itegeko ryo ku Cyumweru kugeza ku iherezo ry'igihe cy'igeragezwa. Abami ba mbere barindwi ba Isirayeli bahura n'abami barindwi ba nyuma ba Yuda; kandi abami barindwi ba nyuma ba Isirayeli bahura n'abami ba mbere barindwi ba Yuda.

Tuzakomeza mu nyandiko ikurikira.

“Mukomereze kugeza ku mperuka”

“[Ibyahishuwe 1:1, 2, byavuzwe.] Bibiliya yose ni ihishurirwa; kuko ihishurirwa ryose rihabwa abantu rinyuzwa muri Kristo, kandi ryose rimushingiyeho. Imana yatubwiye ibinyujije mu Mwana Wayo, uwo turi abayo kubwo kuremwa no kubwo gucungurwa. Kristo yaje kuri Yohana wari waraciriwe ku Kirwa cya Patimo kumuhereza ukuri kw’iyi minsi y’imperuka, ngo amwereke ibigomba kuzabaho vuba. Yesu Kristo ni we mubitsi mukuru w’ihishurirwa ry’Imana. Ni ku bw’uwo dufite ubumenyi bw’ibyo dukwiriye gutegereza mu bice bisoza amateka y’iyi si. Imana yahaye Kristo iri hishurirwa, na Kristo aririmenyeshya Yohana.”

“Yohana, wa mwigishwa wakundwaga, ni we watoranyirijwe guhabwa uku guhishurirwa. Ni we wari uwanyuma warokotse mu bigishwa ba mbere batoranyijwe. Mu gihe cy’ubuyobozi bw’Isezerano Rishya yahawe icyubahiro nk’icyo umuhanuzi Daniyeli yahawe mu gihe cy’ubuyobozi bw’Isezerano rya Kera.

Amabwiriza yagombaga gushyikirizwa Yohana yari afite akamaro kanini cyane, ni cyo cyatumye Kristo aza avuye mu ijuru kugira ngo ayihereze umugaragu We, amubwira kuyohereza mu matorero. Aya mabwiriza agomba kubera ikigamijwe mu kwiga kwacu twitonze kandi dusenga; kuko turiho mu gihe abantu batari muni y’inyigisho ya Mwuka Wera bazazana inyigisho z’ibinyoma. Abo bantu bahagaze mu myanya yo hejuru, kandi bafite imigambi y’icyifuzo gikomeye bashaka gushyira mu bikorwa. Bashaka kwishyira hejuru no guhindura burundu imiterere yose y’ibintu. Imana yaduhaye amabwiriza yihariye kugira ngo aturinde bene abo. Yategetse Yohana kwandika mu gitabo ibyagombaga kuzaba mu mashusho asoza amateka y’isi.

“Nyuma y’ihita ry’igihe, Imana yashyikirije abayoboke bayo b’indahemuka amahame y’agaciro y’ukuri kw’iki gihe. Aya mahame ntiyahawe abataragize uruhare mu gutangwa k’ubutumwa bwa marayika wa mbere n’uwa kabiri. Yahawe abakozi bagize uruhare muri uwo murimo uherye mu ntangiriro.

“Abanyuze muri ibi byabayeho bagomba gushikama nk’urutare ku mahame yaduhinduye Abadivantisiti b’Umunsi wa Karindwi. Bagomba gufatanya n’Imana mu murimo, bahambira hamwe ubuhamya kandi bagashyiraho ikimenyetso amategeko mu bigishwa bayo. Abagize uruhare mu gushinga umurimo wacu ku rufatiro rw’ukuri kwa Bibiliya, abazi ibimenyetso by’inzi byagaragaje inzira nyakuri, bagomba gufatwa nk’abakozi b’agaciro ko hejuru cyane. Bashobora kuvugana ukuri bashinzwe bishingiye ku byabayeho ubwabo. Aba bagabo ntibagomba kwemera ko kwizera kwabo guhindurwa kutizera; ntibagomba kwemera ko ibendera ry’umumarayika wa gatatu rikurwa mu maboko yabo. Bagomba gukomeza bashikamye ku ntangiriro yo kwiringira kwabo kugeza ku mperuka.”

“Uwiteka yatangaje ko amateka ya kera azongera kuvugwa uko twinjira mu murimo usoza byose. Ukuri kose yaduhaye kubw’iyi minsi y’imperuka kugomba kwamamazwa ku isi. Buri nkingi yashyizeho igomba gukomezwa. Ntidushobora noneho kuva ku rufatiro Imana yashyizeho. Ntidushobora noneho kwinjira mu muteguro mushya uwo ari wo wose; kuko ibyo byaba bivuze kureka ukuri.”

“Umurimo w’ubumisiyoneri bwo kuvura ukeneye kwezwa no guhanagurwamo ikintu cyose cyacogozwa kwizera kw’abizera mu byaranze ubuzima bw’ubushize bw’ubwoko bw’Imana.

Edeni, Edeni nziza, yateshejwe agaciro no kwinjizwamo kw'icyaha. Ubu birakenewe kongera kuvuga ibyabaye ku bagabo bagize uruhare mu gushinga umurimo wacu mu ntangiriro.

“Rimwe na rimwe dusoma amatangazo y'urupfu rw'abagabo bakomeye b'isi. Igihe cyabo cyageze gitunguranye, nk'aho ari mu kanya gato. Benshi, bakekwaga ko bafite ubuzima bwiza, bapfa bamaze kuva mu birori, cyangwa bamaze gucura imigambi y'ubwikunde yo kwishyira hejuru. Hagasohoka ijamba rivuga riti: 'Yifatanyije n'ibigirwamana bye; mumureke wenyine.' Ibi bisobanura ko Uwituka atakimuriza ikibi. Urupfu rutunguranye rugahita ruza, maze umurimo w'ubuzima bwe ukaba umaze iki? Ubuzima bwe bwabaye ubwananiranye. Igiti kiragwa kuko imbaraga zagishyigikiraga zigitererana, zikakirekera igitambo cyacyo cy'ubusenga bw'ibigirwamana.”

“Abagabo n'abagore bibera mu gushakisha ikintu cyabashimisha. Bagurisha ubugingo bwabo ku busa, maze Imana ikabakuraho ukwihangana kwayo kwuje kurama. Basigaranwa n'icyo bihitiyemo.

“Hariho abavuga ko bizera ukuri kw'iki gihe, nyamara bakamanura ukwizera kwabo bakanga kugendera mu mucyo. None se ni nde uzashyira ku ruhande amahame ye y'ubwikunde n'ay'isi? None se ni nde uzaharanira gusobanukirwa agaciro k'ubugingo? Mbese umuntu byamumarira iki, naramuka yungutse isi yose, akabura ubugingo bwe bwite? Cyangwa se ni iki umuntu yatanga ngo acungure ubugingo bwe? Mbese mufitiye inzara n'inyota umugati w'ubugingo n'amazi y'agakiza? Mbese mumenya agaciro k'ubugingo bw'abo Kristo yapfiriye? Mbese abari bakwiriye kuba Abakristo babaho bakurikije ibyo bavuga ko bizera? Mbese bazi agaciro k'ubugingo? Mbese barimo guharanira kweza ubugingo bwabo binyuze mu kumvira ukuri?” Manuscript Releases, volume 20, 150, 151.